

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 58. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360032688/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Literatur. Med samme Ret, siger han, som den, hvormed den Bibeltroende paastaar, at kun Lidenskaberne forbindrer i at være Kristen, med samme Ret kunde Ateisten paastaa, at kun den Onde er Kristen, eftersom kun han behøver at holde sig Gøglebilleder for Øje for ikke at stjæle, lyve eller myrde, og eftersom kun han kan finde den Slutning fyldestgørende, at var der intet Helvede til, saa var det ikke Umagen værd at leve som retskaffent Menneske. Han forsøger at forklare den sjælelige Oprindelse til Troen paa den Enkeltes Udødelighed. Urolige og ulykkelige som de fleste Mennesker er, haaber de bestandig paa, at den næste Time, den næste Dag, tilsidst ogsaa et følgende Liv, skal bringe den Lykke, den Salighed, de attraar. Men, tænker han sig indvendt, denne Tro er dog altid en Trøst. Hvis den, svarer han, er en Trøst for den Ulykkelige, saa er dette mig netop en Grund mere til at anse dens Sandhed for højst mistænkelig. Menneskene tror saa gerne hvad de ønsker. Hvis en Sofist i Oldtiden havde indbildt et Menneske, at det ved i ti Dage at følge hans Lære kunde blive usaarligt, evigt ungt og deslige, saa vilde denne Tanke ogsaa smigre den Paagældendes Indbildningskraft, men ikke være sandere for det. Man indvender: Men hvor bliver Bevægelsen, Aanden, Sjælen af, som dog ikke kan raadne? Han svarer: Naar Ilden i din Kamin gaar ud, saa forlader dens Lys, dens Varme, dens Bevægelse den, og den gaar ind i en anden Verden, hvor den bliver evigt belønnet, hvis den har varmet dine Fødder, og evigt straffet, hvis den har brændt dine Tøfler.

Sluttelig kommer han ind paa den ligeledes i senere Tider saa ofte behandlede Indvending, at den som ikke tror paa Religionens Dogmer bør tie for ikke at berøve de Andre deres Tilhold i Livet. Med Varme og Lidenskab svarer han herpaa, at hvad de dannede Klasser og Byerne angaar, findes der ikke mere Nogen, som tror paa Dogmer (man erindre, at han skriver 1801—1802), og for de lavere Klassers Vedkommende indskrænker han Spørgsmaalet paa denne Maade: Selv om det var givet, at Masserne aldrig burde og kunde rives ud af deres Vildfarelser, saa maatte det først afgøres, om Hensynet til Offenheden giver Ret til at bedrage og om det er en Forbrydelse at sige Sandhed eller dog et Onde at Sandheden siges. Men nu viser der sig ovenikøbet allevegne i Masserne en Drift til at lære Virkeligheden at kende; det bliver tydeligt, at Troen overalt er undergravet; hvad det

gælder om, er da hurtigst muligt at godtgøre Menneskene, hvor uafhængig Forpligtelsen til at gøre det Rette er af Troen paa et følgende Liv.

Obermann hævder da, at de sædelige Love overhovedet er naturlige og ikke overnaturlige Bud, følgelig uanfægtede af Troens Sammenstyrning. Han fremhæver paa mangfoldige Steder de fordærvelige praktiske Virkninger af Tavshedssystemet i det religiøse Anliggende, idet kun Fortielse gør det muligt, at Kvindens Opdragelse vedblivende ledes i de gamle Spor, saa hun gennemgaaende holdes i en Uvidenhed, der gør hende til Udviklingens Fjende og altfor hyppigt giver hende baade legemligt og aandeligt i hendes Skriftefaders Vold. En Sammenligning mellem Elskoven som lykkebringende Magt og den Rolle, som den spiller i Ægteskabet, bringer ham endelig til at udtale meget vidtgaaende Meninger om den i Kønsager herskende offentlige Mening og om den Rettesnor, hvorefter Godkendelse og Misbilligelse af en Kvindes Færd bliver uddelt i det civiliserede Samfund.

I disse Punkter er Obermann ganske *moderne*; ad den lige Vej følger han her de Tankespor, det forrige Aarhundrede havde angivet. I sit Følelivesliv derimod staar han den moderne Aandsretning fjernere, skønt han ogsaa her bebuder noget Kommende og Nyt; i sit Følelivesliv er han ganske *romantisk*. Ja han er sysselsat med det Romantiskes Begreb. Et Afsnit i Bogen bærer den betegnende Overskrift: «Om det romantiske Udtryk og om Schweizernes *Kuhreigen* [Alpehornmelodi].» Han opfatter Begrebet omtrent som de tyske Romantikere samtidigt bestemte det, skønt han langt fra har bragt sine Anskuelser derom i System som de. Det Romantiske er for ham «det Eneste, der passer for dybe Sjæle og stemmer med den sande Følsomhed.» Naturen er fuld af Romantik i alle af Kulturen uberørte Landstrækninger som Schweiz; men Romantiken fortrænges, hvor Menneskehaanden allevegne spores. De romantiske Virkninger er som løsrevne Ord af Menneskets oprindelige Sprog, som ikke alle mere husker etc. Naturen er mere romantisk i sine Lyd og Toner end i sine Skuespil; det Romantiske henvender sig mere til Ørets end til Øjets Sans; den elskede Kvindes Stemme virker mere romantisk end hendes Aasyn, Melodierne fra Alpehornet giver et kraftigere Indtryk af Alpernes Romantik end noget Maleri; thi man beundrer hvad man ser, men man føler hvad man hører.

Det er interessant at iagttage, hvorledes Sénancour uvilkaar-